

KAYIP SESLERİN İZİNDE

Emre Aracı

emre.araci@andante.com.tr

Chopin'in izinde Londra sokaklarında

Yazarımız, 1837'de yapmış olduğu ilk İngiltere seyahatinin ardından, 1848'de ikinci ve son kez Britanya adasına adım atan ve hayatının son zamanlarının yedi ayını burada geçiren Polonyalı besteci ve piyanist Chopin'in izlerini Londra sokaklarında sürüyor.

*"Sırtım ters yöne vermiş olarak gittiği sırada kat ettiği seyahatine tanık olurken, küçük perdeyi aralayıp da dışarı baktığında aşılın millerce yolun giderek gözden kaybolduğunu görüyordu. Oysa trenin nereye gittiğini göremiyordu: manzara ise sadece içinden geçilip gittikten sonra kendi görüş menziline giriyordu. Hayatın da böyle olduğunu düşünmüştü. Geçmişimize dair, az da olsa bilgi sahibiyiz, ama geleceğimizi bilmiyoruz - yaşanan an ise devamlı bir hareket hâlinde hızla avucumuzdan uçup gidiyor. 'Felsefe ilminin de söylediği gibi hayat ancak geçmişe bakıldığında anlaşılabilir. Ama o zaman insan bir başka prensibi unutuyor, hayat ileri doğru yaşanmalı"; Clare Carlisle'in Danimarkalı filozof Soren Kierkegaard'ın yaşamını ele aldığı *Philosopher of the Heart* (Kalbin Filozofu) kitabında hayatın paradokslarına dair onun bakış açısından bu satırlarını okurken yine Kierkegaard'ın kitabın açılış cümlesi olarak verilen şu sözlerinde bu paradoksa dair gerçek anahtar bulabiliyorum: "Mevcudiyetimizi anlayabilmemiz için aşk her zaman ögreticidir."*

20 senedir İngiltere'nin güney doğu sahilinde oturduğum, artık gemilerin uğramadığı Folkestone kasabasının terk edilmiş limanındaki eski tren istasyonuna

bakarken de Kierkegaard'ın bu sözlerini hatırlıyorum ve o zaman çağdaşı olup onun sözlerle yaptığım bizlere müziğiyle hissettiren, aynı duyguları notaya nakşedebilmiş olan ve her dinleyişimizde hayatın o paradokslarını hatırlatan, üstelik 1848 senesinde artık bu terk edilmiş limanda gemiden inip, biraz dinlendikten sonra trene binerek Kierkegaard gibi manzaraların avucundan uçup gittiği bir yolculuktan sonra Londra'ya varan Chopin'i düşünüyorum. 1837'de yapmış olduğu ilk İngiltere seyahatinin ardından Chopin, Boulogne'da bindiği vapurdan Folkestone'da inerken ikinci ve son olarak Britanya adasına adım atıyordu ve esasında Fransa'dan biraz da apar topar kalkıp gelmek zorunda kalmıştı. Avrupa'yı kasıp kavuran devrim ruhu Fransa'ya da ulaşmış, 1848 Şubat'ında Kral Louis Philippe tahtından feragat ederek İngiltere'ye sığınmak zorunda kalmış, bu karmaşık ortamda Chopin pek çok aristokrat öğrencisini kaybetmişti. Bu durum karşısında İskoç asıllı öğrencisi Jane Stirling ve dul ablası Katherine Erskine, Chopin'e Londra'ya gelmesini tavsiye etmiş ve kendilerinin ona yeni öğrenci bulmak konusunda yardımcı olacaklarının da teminatını vermişlerdi. Polonyalı piyanistin vefatından bir yıl önce,

1850'lerde Folkestone Limanı; Chopin benzer bir buharlı gemiyle İngiltere'ye gelmişti

toplam yedi ay süren Britanya seyahati işte bu şekilde ortaya çıkmıştı ve 20 Nisan 1848 günü Folkestone'da vapurdan inip trene binmeden önce bir süre muhtemelen limandaki Royal Pavilion Otelinde dinlenmişti. Bu tarihi otel ne yazık ki 1980'lerde yıkılıp gidecekti.

Peter Willis'in sonradan kitap olarak da basılan *Chopin in Britain* (Routledge, 2017) tezinde bu bilgileri okurken sanki Kierkegaard gibi sırtımı ters yöne vermiş olarak oturduğum bir trende, hayatın dakikaları ilerlerken, esasında Chopin'in İngiltere yıllarına doğru geri gittiğimi, belki de geçmişe ilerlediğimi ve bu çelişkide bir teselli bulduğumu hissediyorum. Hiç olmazsa bu yolculuğun istikameti belli. Chopin, Paskalya zamanı Londra'ya vardığı 20 Nisan günü Cavendish Square'in hemen kuzey batısındaki 10 Bentinck Street'teki daireye yerleşti. Adım ikinci Portland Dükü William Bentinck'ten alan bu caddedeki daireyi Jane Stirling ve ablası Chopin için bulmuşlardı ve piyanistin konforu için her şey düşünülmüştü. Willis'in yayımladığı gibi, yakın arkadaşı Wojciech

Grzymala'ya şehre varışının ertesi günü yazdığı mektubunda Chopin iki kız kardeş tarafından en sevdiği çikolatalı içeceğin hazır edildiğini, kendisi için temin edilen mektup kağıdında "C" monogramının dahi bulunduğunu ve daha pek çok ince detaylara önem verildiğini bildiriyordu. Ancak birkaç gün içerisinde Bentinck Street'ten 48 Dover Street adresinde daha da güzel bir daireye taşındı. Fransız çellist Auguste Franchomme'a yeni adresinde 1 Mayıs'ta kaleme aldığı mektubunda *"Artık büyük bir salonum var, içinde nefes alabiliyor ve (piyano) çalabiliyorum ve bugün güneş geldiğinden beri ilk defa olarak ziyaretime geldi"* diye yazmıştı.

Chopin Londra'da yine de maddi imkânlarını zorlayan bir hayat içerisinde bulmuştu kendisini. Yeni dairesinin kirası artmış, aristokratik hanımefendilere ders verse de Madam Rothschild'in uyardığı gibi talep ettiği 20 guinea'lık ders ücretini yüksek bulanlar olmuştu. Üstelik unvan sahibi bu hanımların bazıları birikmiş ders borçlarını ödemediği için şehirden ayrılıyor, Chopin'i zor durumda bırakıyorlardı.

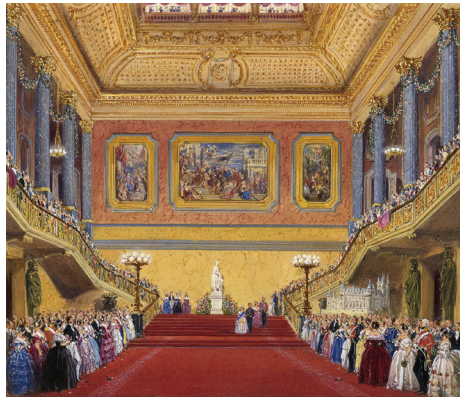
Frederic Chopin

Kimi de sadece “meşhur Chopin”den ders almış olduklarını söylemek için birkaç ders sonrasında ayrılıyorlardı. Pleyel, Boradwood ve Erard, Chopin’e birer piyano yollamış ve besteci üç piyanoyu da dairesine yerleştirmişti. Özel toplantılarda konserler vermeye başlamıştı. Meşhur piyano yapımcısı Broadwood ailesinin 46 Bryanston Square’deki evlerinde 1837’deki ziyaretinde de olduğu gibi 21 Haziran 1848 akşamı davetlilere bir resital verdi. Burası Osmanlı İmparatorluğu’nun büyükelçilik rezidansının 1 numarada bulunduğu aynı meydana, ortadaki ortak bahçenin tam arkasında, rezidansın tam karşısına düşüyordu. “Acaba o akşam Büyükelçi Kalimaki Bey rezidansından Chopin’in piyanosunu duydu mu?” diye düşünmeden geçemiyorum. Zira değişmeyen Londra’nın dokusu aradan geçen bir buçuk asırdan fazla bir zamana rağmen insana bu sesleri o kadar da derinden duyurmaya devam ediyor ki...

Şehri ziyareti vesilesiyle Londra’nın Filarmoni Derneği de Chopin’e solist olarak

konçertolarından birisini çalması için bir teklifte bulunmuştu, ama besteci bu teklifi kabul etmedi. 15 Mayıs’ta Stafford House’ta çalmayı kabul etmekte ise hiç tereddüt etmemişti; zira davetin ev sahibi olan Sutherland Dük ve Düşesi’nin kızları Lady Constance Leveson-Gower da Chopin’in öğrencileri arasına katılacaktı. Üstelik Sutherland ailesinin saray boyutlarındaki evlerindeki davete o akşam Kraliçe Viktorya ve Prens Albert da katılmışlardı. “İngiltere Kraliçesi’nin bile böyle bir sarayı yok” diye yazmıştı Chopin ailesine yazdığı bir mektubunda. Buckingham Sarayı’ndan gelen Kraliçe Viktorya’nın da Sutherland Düşesi’ne “Eviden çıkıp sizin sarayınıza geldim” dediği bilinmekteydi. “Elmasları ve nişanlarıyla merdivende duran Kraliçe’yi saçtığı göz kamaştırıcı ışıklar içerisinde ve dizbağı nişanlarını takmış beylerin gruplar hâlinde konuşarak basamaklardan zarafetle inip, ara ara değişik katlarda durarak etrafta hayranlık bırakan objelere bakışlarını görmeniz lazımdı. Paolo Veronese’nin böyle bir manzarayı görememiş olmasına üzülüyor insan; zira bize muhteşem bir sanat harikası daha bırakmış olurdu” diye de eklemişti Chopin aynı mektubuna.

Devrin meşhur şancıları Lablache, Mario ve Tamburini’nin de Rossini’nin William

Kraliçe Viktorya Stafford House’da bir baloda, (1847’ler)

Chopin’in İskoç öğrencisi Jane Stirling

Tell’inden sevilen üçlüyü söyledikleri bu gecede konser bitiminde Kraliçe Viktorya ve Prens Albert, Chopin’i tebrik etmişlerdi etmesine, ama Kraliçe günlüğüne o davetin detaylarını kaydederken “güzel müzik” ve “bazı piyanistler çaldılar” diye yazmakla yetinmişti sadece. Üstelik her nedense Chopin, Buckingham Sarayı’nda konser vermeye de davet edilmemişti. O gece Veronese’nin fırçasından bir şahesere dönüşmemişti belki, ama günümüzde Lancaster House olarak bilinen görkemli Stafford House’un tarihçesinde Chopin adının çok daha özel bir parıltısı olacaktı.

Chopin’in Londra’dan geçtiğine dair iki emare de bugün cephelerinde mavi plakette bulunan iki ayrı adreste göze çarpıyor. Bunlardan bir tanesi Belgravia semtindeki 99 Eaton Place; Chopin burada İngiliz opera sanatçısı Adelaide Kemble Sartoris’in evinde 23 Haziran 1848’de bir matine konseri verdi. Her ne kadar duvardaki mavi plakette Chopin’in ilk Londra konserini bu adreste vermiş olduğu yazılı olsa da bu esasında biletleri önceden satılarak, Polonyalı piyanistin şehirde halka

açık olarak verdiği ilk konserdi. Chopin bu konserde birkaç etüt ve mazurkasının yanında Opus 57, Berceuse’ünü çalmış ve daha bir sene öncesinde bitirdiği Re bemol Majör Vals’ini (Opus 64, No.1) seslendirmişti. Londra’da Chopin’e ait diğer mavi plaketi ise St James’s Sarayı’nın hemen yakınlarındaki 4 St James’s Place adresinde. Jane Stirling’in girişimiyle gittiği, Edinburgh ve Glasgow’u da kapsayan İskoçya seyahatinin ardından sonbaharda geri döndüğü Londra’daki son adresiydi burası Chopin’in ve plakette de yazdığı gibi buradan hayatının son konserine gitmişti vefatından bir yıl önce besteci. Polonyalı mültecilere yardım kampanyası için düzenlenen büyük bir balo kapsamında Londra’nın belediye sarayı olan Guildhall’da gerçekleşmişti o konser ve takvimler 16 Kasım 1848’i gösteriyordu. Sağlığının çok bozuk olmasına rağmen, Chopin bilhassa önem verdiği ülkesinin bu milli dayanışma gecesinde yardımını esirgememişti.

Aradan 162 sene geçmiş ve bizler 18 Kasım 2010 akşamı aynı Guildhall’da bir başka Polonya balosunda mum ışıkları altında, ama bu defa Chopin’in o tarihi konserini ancak için Lady Rose Cholmondeley’nin başkanlığındaki Birleşik Krallık Chopin Derneği üyeleri olarak

Adelaide Kemble Sartoris (Richard James Lane)

Chopin'in son konserini verdiği Londra'daki Guildhall

Rose Barton'un fırçasından *Sisli Londra*

4 St James's Place adresindeki anı plaketi
Fotoğraf: Emre Aracı

Chopin'in Londra'daki son adresi
4 St James's Place (Fotoğraf: Emre Aracı)

toplannmıştı. İngiliz kraliyet ailesinden Kraliçe'nin kuzeni Prenses Alexandra'nın himayesinde gerçekleşen bu baloda piyanist Christian Blackshaw, Si bemol Minör, Opus 9, No. 1 Noktürn'ü ve Opus 28, 24 Prelüd'ü seslendirmiş ve Oliver Davies, Chopin'in o konserinde kullandığı ve günümüzde Hatchlands Park malikânesindeki Cobbe Koleksiyonu'nda muhafaza edilen 1847 yapımı Broadwood marka (17.047 seri numaralı) piyanoyu çalmıştı. Çalışır durumdaki o aynı piyanoyu Guildhall'a geri dönmüş bir hâlde görmek dahi inanılmaz bir tarihi rekonstrüksiyonun o gece gerçekleştirilmiş olduğunun ispatıydı. Ardından Guildhall'un Gotik salonunda verilen yemekte ise Chopin'in mektuplarında tasvir etmiş olduğu, sanki o kaybolmuş dünyanın esasında hiç de kaybolmamış olduğunu hissediyordu insan.

Konserin ardından Chopin'in sağlık durumu iyice kötüleşmiş ve doktoru sisli ve güneşsiz havasıyla solunumunu olumsuz şekilde etkileyen Londra'dan bir an evvel ayrılarak Paris'e dönmesini ona telkin etmişti. Chopin ise hiç zaman kaybetmeden, Guildhall performansından sadece bir hafta sonra, 23 Kasım 1848'de, yine geldiği gibi Folkestone Limanı'ndan

bindiği buharlı vapurla Britanya adasından ayrılmış ve bu son konserinin ardından 17 Ekim 1849'da Paris'te, 39 yaşında hayata gözlerini yummuştu. Ressam Rose Barton'un Chopin'den 50 sene sonra sisli havasını tablolarında resmettiği o aynı Londra'nın sokaklarında büyük piyanist ve bestecinin mektup ve hatıraları eşliğinde onun izini sürmek Kierkegaard'ın vagonunda yol almak gibi bir histi; dahası mevcudiyetimizi anlayabilmemiz için sanat ve müzik aşkının, bizlere kalan bu büyük mirasın, her zaman öğretici olduğuna bir daha tanık olmaktı...

Emre Aracı'nın Andante'deki geçmiş yazılarının tamamına www.emrearaci.weebly.com adresinden ulaşabilirsiniz.